

ΑΓΝΩΣΤΟΙ Ἡ ΛΙΓΟ ΓΝΩΣΤΟΙ ΕΠΙΣΚΟΠΟΙ ΤΡΙΜΙΘΟΥΝΤΟΣ. ΑΝΑΘΕΩΡΗΣΗ ΤΟΥ ΚΑΤΑΛΟΓΟΥ ΕΠΙΣΚΟΠΩΝ ΤΡΙΜΙΘΟΥΝΤΟΣ ΤΗΣ ΒΥΖΑΝΤΙΝΗΣ ΠΕΡΙΟΔΟΥ

ΑΡΧΙΜΑΝΔΡΙΤΟΥ ΦΩΤΙΟΥ ΙΩΑΚΕΙΜ
ΠΡΩΤΟΣΥΓΚΕΛΛΟΥ ΤΗΣ ΙΕΡΑΣ ΜΗΤΡΟΠΟΛΕΩΣ ΜΟΡΦΟΥ

Ἡ ἐπισκοπὴ Τριμιθοῦντος¹ κλεῖσθηκε διαχρονικὰ ἀπὸ ἱκανὲς μορφές ἀγίων ἐπισκόπων της, μὲ ἐξέχουσα ἀσφαλῶς ἐκείνη τοῦ θεοφόρου πατρὸς ἡμῶν Σπυρίδωνος² τοῦ πολυθαυμάστου. Στὸ πλαίσιο τῆς ἐνασχόλησής μας μὲ τὸ Ἀγιολόγιο τῆς ἐν Κύπρῳ Ἐκκλησίας καὶ τῆς Βυζαντινῆς Ἱστορίας τῆς Κύπρου, προέκυψαν σὺν ἄλλοις καὶ νέα, ἐνδιαφέροντα στοιχεῖα γιὰ τὴν ἐπισκοπὴ Τριμιθοῦντος τῆς βυζαντινῆς περιόδου, βάσει τῶν ὁποίων προκύπτει μία ἀναθεώρηση τῶν γνωστῶν σχετικῶν καταλόγων ἐπισκόπων. Τὰ νεώτερα αὐτὰ δεδομένα παραθέτουμε στὴ συνέχεια.

Ὡς πρὸς τὴν ὀρθογραφία τοῦ ὀνόματος τῆς πόλεως Τριμιθοῦντος, αὐτὴ παραδόθηκε σὲ ποικίλες μορφές, ἰδιαίτερα ἀναφορικὰ πρὸς τὴ γραφὴ τοῦ -μι-. Ἡ ὀρθὴ ὅμως —αὐτὴ ποὺ χρησιμοποιεῖται καὶ στὸ παρὸν—εἶναι ἡ γραφὴ τοῦ -μι- μὲ ι, ὡς ὀρθὴ ἐτυμολογικά, καθὼς τὸ Τριμιθοῦς εἶναι φυτῶνυμο κύριο ὄνομα καὶ παράγεται ἀπὸ τὸ τερέβινθος>τρέμιθος>Τρεμιθοῦς, μὲ τροπὴ τοῦ ε σὲ ι (κατὰ τὸ τρεῖς-τρία)>Τριμιθοῦς³.

¹ Παλαιότερες μελέτες γιὰ τὴν ἐπισκοπὴ Τριμιθοῦντος συνοπτικὰ μαζὶ μὲ κατάλογο τῶν ἐπισκόπων της μὲ ἀναφορὰ στὴ βιβλιογραφία, βλ. στά: Fedalto, G., *Hierarchia Ecclesiastica Orientalis*, τόμ. II, Padoue 1988, 77.19.3 (TRIMITHUS, Trimethus), σ. 888, καὶ ἐκτενέστερα: Καραγιάννης, Βασίλειος, Χωρεπίσκοπος Τριμιθοῦντος (σημ. Μητροπολίτης Κωνσταντίας-Ἀμμοχώστου), «Ἡ ἐπισκοπὴ Τριμιθοῦντος», *Ἀπόστολος Βαρνάβας*, ΝΘ΄ (1998), σσ. 501-509.

² Συνοπτικὸ βίο τοῦ ἀγίου Σπυρίδωνος μὲ ἀναφορὰ στὶς πηγές καὶ τὴ βιβλιογραφία βλ. στὸ λῆμμα, Φ. Ἰωακείμ, ἀρχιμ., «Σπυρίδων. Επ. Τριμιθοῦντος της Κύπρου. Ἅγιος», *MOXE* 12, σσ. 418-420.

³ Βλ. Pape, W. - Benseler, G., *Bandmörderbuch der Griechischen Sprache*, τόμ. 2, Graz 1959, σ. 1548. Περαιτέρω, στὴν κριτικὴ ἔκδοση τοῦ *Βίου* τοῦ ἀγίου Σπυρίδωνος (Paul Van den Ven, *La Légende de S. Spyridon, évêque de Trimithonte* [Bibliothèque de Muséon, 33], Louvain 1953), βάσει καὶ τῶν σχετικῶν βυζαντινῶν χγφ., ἔχουν υἱοθετηθεῖ οἱ γραφές Τριμιθοῦντων καὶ

Ἀκολουθεῖ ἡ παράθεση τῶν ἀγνώστων ἢ λίγο γνωστῶν μέχρι τώρα ἐπισκόπων Τριμιθοῦντος κατὰ χρονολογική σειρά καὶ στή συνέχεια ὁ ἀναθεωρημένος σχετικὸς κατάλογος.

1. Θεόπρεπος. Ἐπίσκοπος Τριμιθοῦντος⁴
(ὁ ἐσφαλμένως φερόμενος καὶ ὡς Θεόπομπος, ἐπίσκοπος Ἀμαθοῦντος)
(β' ἡμισυ 4ου αἰῶνα [;-381-; (πρὶν τὸ 400)])

Στὶς παλαιότερες ἀτελεῖς ἐκδόσεις τῶν Πρακτικῶν τῆς Β' Οἰκουμενικῆς Συνόδου, ὁ ἓνας ἀπὸ τοὺς τέσσερις Κυπρίους ἐπισκόπους, οἱ ὅποιοι ἔλαβαν μέρος στὴ Σύνοδο αὐτὴ καὶ ὑπέγραψαν τὰ Πρακτικά της, φερόταν ὡς Θεόπομπος Τριμιθοῦντος (*Theopompus Trimithuntis*). Σχετικὰ ὅμως πρόσφατα, προφανῶς ἀπὸ παρανόληση τοῦ *Trimithuntis* ὡς *Amathuntis*, ἔνεκα καὶ τῆς ὁμοιότητος τῶν ὀνομάτων, ὁ Θεόπομπος κατεγράφη ἐσφαλμένα ὡς ἐπίσκοπος Ἀμαθοῦντος. Σύμφωνα μὲ ἐντελέστερες καὶ κριτικώτερες ἐκδόσεις τῶν Κανόνων, καθὼς καὶ τῶν ὑπογραφῶν τῶν μετασχόντων στὴν αὐτὴ Σύνοδο Πατέρων, ἐκδόσεις, οἱ ὁποῖες, ὅπως φαίνεται, ἀγνοήθηκαν γενικὰ στὴ μεταγενέστερη σχετικὴ ἑλληνικὴ βιβλιογραφία, τὸ πραγματικὸ ὄνομα τοῦ ἐν λόγῳ ἐπισκόπου εἶναι Θεόπρεπος⁵. Περαιτέρω, ὁ Τριμιθοῦντος Θεόπρεπος μπορεῖ μὲ ἀσφάλεια νὰ ταυτισθεῖ πρὸς τὸν Θεόπρεπον ἢ Θεοπρόπον (ἐνίστε καὶ Θεόπροβον—ἐσφαλμένως—φερόμενο) ἐπίσκοπο στὴν Κύπρο καὶ μέχρι σήμερα πιθανολογούμενο ὡς ἐπίσκοπο Καρπασίου. Σ' αὐτὸν (τοῦ ὁποῖου ἡ ἐπαρχία ὅμως δὲν κατονομάζεται μὲ σαφήνεια στὶς λοιπὲς πηγές), ὅπως καὶ στὸν ἅγιο Φίλωνα, ἐπίσκοπο Καρπασίου, παραχωροῦσε τὴν ἐξουσία ὅταν θὰ ἀπουσίαζε ἀπὸ τὴν Κύπρο ὁ Μέγας Ἐπιφάνιος—ὡς ἄνδρες ἀγιότητος καὶ ἐμπιστοσύνης του, ἀλλὰ καὶ ἐπισκόπους πλησιοχώρων ἐπαρχιῶν—, νὰ χειροτονοῦν κληρικούς καὶ στὴν ἐπαρχία του Κωνσταντία, ἐὰν παρουσιαζόταν ἀνάγκη, καθὼς ὁ ἴδιος ὁ Ἐπιφάνιος ἀναφέρει σὲ Ἐπιστολὴ του πρὸς τὸν ἀρχιεπίσκοπο Ἱεροσολύμων Ἰωάννη Β'. Ἡ ταύτιση αὐτὴ τῶν προσώπων ἀπορρέει ἀβίαστα ἀπὸ τὴν ταύτιση τῶν ὀνομάτων, τῆς ἀγιότητος τοῦ βίου, τοῦ χρόνου ἀκμῆς καὶ τοῦ ὅτι ἡ ἐπισκοπὴ Τριμιθοῦντος ἦταν (καὶ εἶναι) ὁμορὸς στὴν ἀρχιεπισκοπὴ τῆς Κωνσταντίας. Ὁ ἅγιος Θεόπρεπος ἐκοιμήθη πρὶν τὸ ἔτος 400, καθότι δὲν ἀνα-

Τριμιθοῦντος.

⁴ Βλ. λήμμα, Φ. Ἰωακείμ, ἀρχιμ., «Θεόπρεπος. Ἐπίσκοπος Τριμιθοῦντος», *MOXE* 8, σ. 197, μὲ ἀναφορὰ στὴ βιβλιογραφία.

⁵ Ἰωακείμ, Φώτιος, ἀρχιμανδρίτης, *Οἱ ἀρχιεπίσκοποι Σαλαμίνας-Κωνσταντίας τῆς Κύπρου (4ος-10ος αἰ.). Τόμ. Α' . Βίος, ἀγιότητα, ἔργα*, (ἐκδ.) Θεομόρφου, Λευκωσία Κύπρου 2023, σσ. 347–349.

φέρεται στὸν κατάλογο τῶν Κυπρίων ἐπισκόπων τῆς Συνοδικῆς Ἐπιστολῆς τοῦ Ἀλεξανδρείας Θεοφίλου τοῦ ἔτους αὐτοῦ (βλ. στή συνέχεια).

2. Ὁ περιλαμβανόμενος στή Συνοδική Ἐπιστολή τοῦ Θεοφίλου Ἀλεξανδρείας πρὸς τὸν Μεγάλο Ἐπιφάνιο (ἔτος 400 μ.Χ.)

Ἡ ἐν λόγῳ Συνοδική Ἐπιστολή περιέχει τὶς ἀποφάσεις τῆς τοπικῆς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Αἰγύπτου, ποὺ συνεκάλεσε ὁ ἀρχιεπίσκοπος Θεόφιλος στήν Ἀλεξάνδρεια τὸ ἔτος 400 μ.Χ. καὶ καταδίκασε τὸν Ὠριγενισμό. Τὸ ἐλληνικὸ πρωτότυπο ἔχει ἀπωλεσθεῖ. Σώζεται μόνο ἡ λατινικὴ τῆς μετάφραση ἀπὸ τὸν ἅγιο Ἱερώνυμο ὡς ἡ 92α Ἐπιστολή του⁶. Ἡ Συνοδική Ἐπιστολή αὐτὴ ἀπεστάλη ἀπὸ τὸν Θεόφιλο πρὸς τοὺς ἐπισκόπους τῆς Παλαιστίνης καὶ τῆς Κύπρου. Ὡς πρὸς τὴν Κύπρο, ἐνέχει ἰδιαίτερη σημαντικότητα, καθὼς μᾶς διασώζει τὰ ὀνόματα ὄλων τῶν τότε (ἔτος 400) δεκαπέντε ἐπισκόπων τῆς νήσου, συμπεριλαμβανομένου καὶ τοῦ ἀρχιεπισκόπου ἁγίου Ἐπιφανίου, χωρὶς ὅμως ἀναφορὰ στήν ἐπισκοπὴ ἐκάστου. Παραθέτουμε σὲ ἐλληνικὴ μετάφραση τὸ ἐνδιαφέρον γιὰ ἐμᾶς σημεῖο.

«... Στοὺς Κυπρίους (ἐπισκόπους): Στοὺς λίαν ἀγαπητοὺς κυρίους, ἀδελφοὺς καὶ συνεπισκόπους Ἐπιφάνιο, Μαρκιανό, Ἀγαπητό, Βοήθιο, Ἐλπίδιο, Εὐστάθιο, Νορβανό, Μακεδόνιο, Ἀρίσωνα, Ζήνωνα, Ἀσιατικό, Ἡρακλείδιο, ἄλλο Ζήνωνα, Κυριακό, Ἀφρόδιτο, ὁ Θεόφιλος (ἀπονέμει) τὸν ἐν Κυρίῳ ἀσπασμό».

3. Ἐνας τῶν ἐπισκόπων Κύπρου, ποὺ ἐκπροσωπήθηκαν στή Δ' Οἰκουμένηκὴ Σύνοδο (Χαλκηδόνα, 451)⁷

Στὴ Σύνοδο αὐτὴ παρέστησαν στήν πραγματικότητα ὅλοι οἱ ἐπίσκοποι τῆς Ἐκκλησίας Κύπρου, ἄλλοι αὐτοπροσώπως καὶ ἄλλοι μὲ ἐπίσκοπο ἐκπρόσωπό τους. Στοὺς παραστάντες αὐτοπροσώπως καθὼς καὶ σὲ ὀρισμένους ἐκπροσωπηθέντες, τῶν ὁποίων καὶ ἀναφέρεται ἡ ἔδρα στὰ Πρακτικὰ τῆς Συνόδου, δὲν περιλαμβανόταν ἐπίσκοπος Τριμιθοῦντος. Αὐτὸς ἦταν ἀσφαλέστατα ἓνας τῶν πέντε ἀκολούθων, μὲ ἐκπρόσωπο τὸν Ταμασσοῦ Ἐπαφρόδιτο, τῶν ὁποίων ὅμως στὰ Πρακτικὰ τῆς Συνόδου δὲν ἀναφέρεται ἡ ἐπισκοπὴ: Ἀριστοκλῆς, Τιβεριανός, Νικοπολίων, Ἑρμόλαος καὶ Καρτέριος.

⁶ Κριτικὴ ἔκδοσή της στό: Hilberg, I., *Hieronymus Epistulae* II, CSEL 55, σσ. 147.1-155.2. Σχετικὰ σχόλια καὶ συνοπτικὴ ἀγγλικὴ μετάφραση στό: Schaff, *NPNF* II, 6, σσ. 185-186. Περαιτέρω βλ., Ἰωακείμ, Φώτιος, ἀρχιμανδρίτης, ὅπ. ἀν., σσ. 313-314.

⁷ Βλ. Ἰωακείμ, Φώτιος, ἀρχιμανδρίτης, ὅπ. ἀν., σσ. 211-212.

4. Σφυρίδων (=Σπυρίδων), ἐπίσκοπος Τριμιθοῦντος (5ος/6ος αἰ.)⁸

Κατὰ τὶς ἐργασίες τοῦ Τμήματος Ἀρχαιοτήτων Κύπρου τὸ 1966 στὸν ναὸ τοῦ Ἁγίου Σπυρίδωνος στὴν Τριμιθοῦντα (σήμε. Τρεμετουσιά) τῆς Μεσαορίας —καθολικὸ τῆς ὁμώνυμης μονῆς—, ἀποδείχθηκε ὅτι ὁ σημερινὸς ναὸς εἶναι οἰκοδομημένος ἐπάνω στὰ ἐρείπια τριῶν προγενεστέρων ναῶν, ποὺ διαδέχθηκαν ὁ ἓνας τὸν ἄλλο. Ἀρχικὰ φαίνεται ὅτι οἰκοδομήθηκε ἐκεῖ, περὶ τὰ τέλη τοῦ 4ου/ἀρχὲς τοῦ 5ου αἰ., μία τρίκλιτη μικρὴ ξυλόστεγη βασιλική, ποὺ στέγαζε τὸν τάφο τοῦ Ἁγίου Σπυρίδωνος. Μεταξὺ τῶν ἄλλων σημαντικῶν εὐρημάτων, ἦταν μεγάλα τμήματα τοῦ ἐπιδαπεδίου ψηφιδωτοῦ μαζί με τὴ σχετικὴ ἀναθηματικὴ ἐπιγραφή (*ex voto*), σὲ 5 ἱαμβικοὺς δωδεκασύλλαβους στίχους, ποὺ ἔχει ὡς ἐξῆς: «Ψηφίδι γραπτῇ ποικίλῃται (=τε) τὴν χρόαν/τόπον κοσμήσαι ἀγίων ἐπισκόπων/Καρτερίου χερσὶν προσέταξεν ἀγαθὸς (=ἀγαθαῖς)/μνήμης Σφυρίδων μετέχων ἀγίας/ἴσος ὁμοίῳ δυνάμ[ε]ι πνευματικῇ».

Ἡ ἐπιγραφή καὶ ἄρα ἡ ψηφοθέτησή της χρονολογοῦνται περίπου στοὺς 5ο/6ο αἰ. Σύμφωνα με τὴν ἐπικρατέστερη ἐρμηνεία τῆς ἐν μέρει γριφώδους αὐτῆς ἐπιγραφῆς, ὁ τότε ἐπίσκοπος Τριμιθοῦντος Σφυρίδων (=Σπυρίδων) εἶχε προστάξει τὸν ψηφωτὴ Καρτέριο νὰ διακοσμήσει με πολὺχρωμο ἐπιδαπέδιο ψηφοθέτημα (μωσαϊκὸ) τὸν «τόπον ἀγίων ἐπισκόπων», δηλαδὴ τὸν χώρο στὸν ναό, ὅπου βρίσκονταν οἱ ταφές τῶν ἀγίων ἐπισκόπων, προκατόχων τοῦ στὸν θρόνο Τριμιθοῦντος, στοὺς ὁποίους προφανῶς περιλαμβάνονταν οἱ ἅγιοι Ἀρκάδιος, Νέστωρ καὶ Σπυρίδων.

5-8. Οἱ ἐπίσκοποι Τριμιθοῦντος Εὐάγριος, Παῦλος, Ἰωάννης καὶ Θεόδωρος (6ος-7ος αἰ.)

Ἀναφορὰ καὶ στοὺς τέσσερεις ἐν λόγῳ ἐπισκόπους γίνεται στὸν σημαντικὸ γιὰ τὴν Κυπριακὴ Ἀγιολογία *Βίον* τοῦ Ἁγίου Σπυρίδωνος, ἐπισκόπου Τριμιθοῦντος (*BHG* 1647)⁹, τὸν ὁποῖο συνέγραψε καὶ ἐξεφώνησε στὶς 12 Δεκεμβρίου τοῦ 655 στὸ πανηγυρικὸ ἀρχιερατικὸ συλλεΐτουργο στὴν Τριμιθοῦντα ὁ τότε ἐπίσκοπος Πάφου Θεόδωρος¹⁰. Πιὸ συγκεκριμένα, ἡ ἀναφορὰ στοὺς πρώτους τρεῖς (Εὐάγριο, Παῦλο καὶ Ἰωάννη) γίνεται στὸν μοναδικὸ ποὺ τὴ δι-

⁸ Τὰ στοιχεῖα γιὰ τὴν ἐνότητα αὐτὴ με ἀναφορὰ στὴ βιβλιογραφία βλ. στό: Ἰωακείμ, Φώτιος, Ἀρχιμανδρίτης, *Οἱ ἅγιοι μάρτυρες καὶ ὁμολογητὲς τῆς Ἐκκλησίας Κύπρου κατὰ τοὺς πρώτους χριστιανικοὺς αἰῶνες (1ος-5ος αἰ.)* [Collecta Academica XXVI], (ἐκδ.) «Ostrakon Publishing», Θεσσαλονίκη 2017, σσ. 169-171.

⁹ Βλ. ἀν., ὑπόσημ. 3.

¹⁰ Βλ. λήμμα, Φ. Ἰωακείμ, ἀρχιμ., «Θεόδωρος. Επ. Πάφου», *ΜΟΧΕ* 8, σ. 150.

ασώζει κυπριακὸ κώδικα Ἀγίου Σάββα Ἱεροσολύμων 259 (ἔτ. 1089/1090 μ.Χ.), φφ. 181v-182r, ὡς ἐξῆς:

«Γενομένου μου πρὸ τούτων τριάκοντα ἐτῶν ἐν αὐτῇ τῇ Τριμιθουντιαίων φιλοχρίστῳ πόλει, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ἐν ἀγίοις Εὐαγγρίου, τοῦ γεναμένου ἐπισκόπου τῆς αὐτῆς πόλεως Τριμιθούντων, ὄντος οἰκονόμου τῆς ἀγίας τῶν αὐτόθι ἐκκλησίας Πατρικίου τοῦ διακόνου καὶ ἱατροσοφιστοῦ, καὶ ὄντος γεροκόμου Ἰωάννου τοῦ πρεσβυτέρου, τοῦ καὶ ὕστερον γενομένου ἐπισκόπου, μετὰ Παῦλον, τῆς αὐτῆς πόλεως, πρὸ τῆς προαγωγῆς Παύλου τοῦ ἐν ἀγίοις, ἔτι τοῦ θρόνου χηρεύοντος ἐν αὐτῇ τῇ Τριμιθουντιαίων πόλει (χγφ. πόλεως), ἐν αὐτῇ τῇ ἡμέρᾳ τῆς μνήμης τοῦ ἀγίου πατρὸς ἡμῶν Σπυρίδωνος, καὶ ἐμπόνως μου ἐρωτῶντος τὰ περὶ τοῦ βίου τοῦ ἀγίου...»¹¹.

Τὸ ἀπόσπασμα αὐτὸ ἀναμφίβολα προέρχεται ἀπὸ τὸν ἀρχικὸ *Βίον*, ἀλλὰ παραλείφθηκε ἀπὸ τοὺς ἄλλους μεταγενέστερους ἀντιγραφεῖς του. Σύμφωνα λοιπὸν μὲ αὐτό, ὁ Πάφου Θεόδωρος 30 ἔτη πρὶν τὸ 655, δηλ. τὸ 625, μετέβη στὴν Τριμιθοῦντα στίς 12 Δεκεμβρίου γιὰ νὰ παραστεῖ στὴν πανήγυρη τοῦ ἀγίου Σπυρίδωνος καὶ νὰ ἀντλήσει ἀπὸ ἡλικιωμένους χωριανοὺς πληροφορίες γιὰ τὸν βίον του. Τότε, εἶχε —πρόσφατα μᾶλλον— κοιμηθεῖ ὁ ἐπίσκοπος Τριμιθοῦντος Εὐάγγριος καὶ ὁ θρόνος βρισκόταν σὲ χρεία. Τὸν Εὐάγγριο διαδέχθηκε ὁ Παῦλος, τὸν δὲ Παῦλο ὁ Ἰωάννης, ποὺ τὸ 625 ἦταν γεροκόμος καὶ πρεσβύτερος τῆς Ἐκκλησίας Τριμιθοῦντος. Τοῦ Ἰωάννου τούτου εἶναι γνωστὲς 3 μολύβδινες σφραγίδες¹².

Περαιτέρω, ὁ Τριμιθοῦντος Θεόδωρος¹³ ἦταν ἤδη ἐπίσκοπος τὸ 655, καὶ μετέσχε στὸ ἀνωτέρω ἀρχιερατικὸ συλλεῖτουργο. Τοῦ ἐν λόγῳ ἐπισκόπου σώζεται ἐπίσης μία μολύβδινη σφραγίδα¹⁴.

9. Θεοφύλακτος, ἐπίσκοπος Τριμιθοῦντος (12ος αἰ. [περ. τελευταῖο τέταρτο])

Σύμφωνα πρὸς τὸν *Βίον* (BHG 985) τοῦ ἀγίου Λεοντίου, πατριάρχου Ἱεροσολύμων (1172-1184/1185), τὸν ὁποῖο συνέγραψε ὁ σύγχρονός του μοναχὸς Θεοδόσιος Κωνσταντινουπολίτης, ὁ αὐτοκράτορας τοῦ Βυζαντίου Μανουὴλ

¹¹ Πρώτη ἔκδοση (ὄχι πλήρης) τοῦ ἀποσπάσματος ἀπὸ τὸν Paul Van den Ven, *La Légende de S. Spyridon*, ὅπ. ἀν., σσ. 91-92 (στὸ κριτικὸ ὑπόμνημα).

¹² Metcalf, Michael D., *Byzantine Lead Seals from Cyprus*, 1, (ἐκδ.) Cyprus Research Center [Texts and Studies of the History of Cyprus, XLVII], Nicosia 2004, σελ. 427, ἀρ. 607 (ἐλλιπὴς ἔκδοση).

¹³ Βλ. λῆμμα, Φ. Ἰωακείμ, ἀρχιμ., «Θεόδωρος. Επ. Τριμιθοῦντος», *MOXE* 8, σ. 150.

¹⁴ Metcalf, Michael D., ὅπ. ἀν., σ. 427, ἀρ. 606 (ἐλλιπὴς ἔκδοση).

Α' Κομνηνὸς προέβαλε ὡς ἀρχιεπίσκοπο Κύπρου τὸν Βαρνάβα Γ' ὡς διάδοχο τοῦ Ἰωάννου Κρητικοῦ (1152-1176), μετὰ τὴν ἄρνηση τοῦ ἁγίου Λεοντίου — προτοῦ ἀνέλθει στὸν θρόνο Ἱεροσολύμων — νὰ ἀποδεχθεῖ τὴν προστασία τῆς Ἐκκλησίας Κύπρου. Στὸν *Βίον* τοῦτο ἀναφέρεται καὶ ἐπίσκεψη στὴν Κύπρο τοῦ ἤδη πατριάρχου Ἱεροσολύμων Λεοντίου λίγο πρὶν τὸ 1180, κατὰ τὴ διάρκεια τῆς ὁποίας συλλειτουργήσε μετὰ τὸν ἀρχιεπίσκοπο Βαρνάβα Γ' καὶ ὅλους τοὺς ἀρχιερεῖς τῆς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας Κύπρου. Τότε, κατὰ θεϊκὴ ἀποκάλυψη, ὁ Λεόντιος εἶδε ὀφθαλμοφανῶς τὴν πνευματικὴν κατάστασιν ἐκάστου ἐπισκόπου, τὸν δὲ ἀρχιεπίσκοπο Βαρνάβα καὶ τὸν τότε ἐπίσκοπο Τριμιθοῦντος Θεοφύλακτο εἶδε νὰ λάμπουν «ὕπὲρ τὸν ἥλιον»¹⁵. Ὁ Κύπρου Βαρνάβας Γ' ἐκοιμήθη πρὶν τὸ 1191.

* * *

Κατόπιν τῶν ἀνωτέρω, ὁ κατάλογος ἐπισκόπων Τριμιθοῦντος τῆς βυζαντινῆς περιόδου ἀναθεωρεῖται ὡς ἑξῆς.

1-2. Ἀρκάδιος καὶ Νέστωρ, ὁμολογηταί¹⁶ (3ος/4ος αἰ.). Ἅγιοι. Συνεορτάζονται τῇ 7ῃ Μαρτίου¹⁷.

3. Σπυρίδων (περ. 315/320-†12.12.348). Ἅγιος. Ἑορτάζεται τῇ 12ῃ Δεκεμβρίου¹⁸.

4. Θεόπρεπος (β' ἡμισυ 4ου αἰῶνα [;-381-; (πρὶν τὸ 400)]). Ἅγιος. Ἑορτάζεται μετὰ τῶν Πατέρων τῆς Β' Οἰκουμενικῆς Συνόδου τῇ 22ῃ Μαΐου¹⁹.

5. Ὁ περιλαμβανόμενος στὴ Συνοδικὴ Ἐπιστολὴ τοῦ Θεοφίλου Ἀλεξανδρείας πρὸς τὸν Μεγάλον Ἐπιφάνιον (-400-;).

6. Ἐνας τῶν ἑξῆς πέντε ἐπισκόπων Κύπρου, ποὺ ἐκπροσωπήθηκαν στὴ Δ' Οἰκουμενικὴ Σύνοδο (-451-;): Ἀριστοκλῆς, Τιβεριανός, Νικοπολίων, Ἑρμόλαος καὶ Καρτέριος.

¹⁵ «Βίος τοῦ ὁσίου πατρὸς ἡμῶν Λεοντίου, πατριάρχου Ἱεροσολύμων, συγγραφεὶς παρὰ Θεοδοσίου μοναχοῦ Κωνσταντινουπόλεως», στό: Μακαρίου Χρυσοκεφάλου, *Λόγοι Πανηγυρικοί*, (ἐκδ.) Βασ. Ρηγοπούλου, Θεσσαλονίκη 1989, σσ. 508-509.

¹⁶ Γιὰ τοὺς δύο αὐτοὺς ἐπισκόπους βλ. Ἰωακείμ, Φώτιος, Ἀρχιμανδρίτης, *Οἱ ἅγιοι μάρτυρες καὶ ὁμολογητὲς τῆς Ἐκκλησίας Κύπρου*, ὅπ. ἀν., σσ. 161-171, μετὰ ἀναφορὰ στὴ βιβλιογραφία.

¹⁷ Delehayé, H., *Synaxarium Ecclesiae Constantinopolitanae*. Propylaeum ad Acta Sanctorum Novembris, Bruxelles 1902 (*SynEcclCon*), 518.20-22.

¹⁸ Ὁπ. ἀν., 303.5-27.

¹⁹ Ὁπ. ἀν., 701.59.

7. Σφυρίδων (=Σπυρίδων) (5ος/6ος αἰ.).

8. Εὐάγριος (περ. τέλος 6ου αἰ.-625): Ἐκοιμήθη τὸ ἥ πρὶν τὸ 625. Τὸ 625 (μέχρι τουλάχιστον καὶ τὶς 12.12), χήρευε ὁ θρόνος Τριμιθοῦντος. Οἰκονόμος του ἦταν ὁ διάκονος καὶ ἱατροσοφιστὴς Πατρίκιος, γηροκόμος ὁ πρεσβύτερος Ἰωάννης.

9. Παῦλος (β' τέταρτο 7ου αἰ. [μετὰ τὸ 625]). Διάδοχος τοῦ Εὐαγρίου.

10. Ἰωάννης (β' τέταρτο 7ου αἰ. [πρὶν τὸ 655]). Διάδοχος τοῦ Παύλου.

11. Θεόδωρος (;-12.12.655-;). Προφανῶς διάδοχος τοῦ Ἰωάννου.

12. Θεόδωρος (;-680-681-;)²⁰. Πιθανῶς ταυτίζεται πρὸς τὸν προηγούμενο ὁμώνυμο ἐπίσκοπο. Παρέστη στὴν 5' Οἰκουμενικὴ Σύνοδο, ἐκπροσωπώντας συνάμα τὸν ἀρχιεπίσκοπο Κύπρου Ἐπιφάνιο Β'. Ἅγιος. Ἡ μνήμη τελεῖται μετὰ αὐτὴ τῶν λοιπῶν τῆς Συνόδου Πατέρων τῇ 18ῃ Σεπτεμβρίου²¹.

13. Γεώργιος (;-787-;)²². Μετέσχε στὴ Ζ' Οἰκουμενικὴ Σύνοδο. Ἅγιος. Ἡ μνήμη του τελεῖται μετὰ αὐτὴ τῶν λοιπῶν τῆς Συνόδου Πατέρων τῇ 11ῃ Ὀκτωβρίου, ἐὰν τύχει Κυριακή, ἢ τὴν πρώτη μετὰ τὴν 11ῃ Ὀκτωβρίου Κυριακή²³.

14. Θεοφύλακτος (12ος αἰ. [περ. τελευταῖο τέταρτο]).

²⁰ Βλ. Ἰωακείμ, Φώτιος, ἀρχιμανδρίτης, *Οἱ ἀρχιεπίσκοποι Σαλαμίνας-Κωνσταντίας τῆς Κύπρου*, ὅπ. ἀν., σσ. 736-740.

²¹ Κατὰ τὸ *SynEcclCon* 55-56. Κατὰ τὰ ἐν χρήσει Μηναιὰ ἡ μνήμη τους τίθεται στὶς 14 Σεπτεμβρίου.

²² Βλ. Ἰωακείμ, Φώτιος, ἀρχιμανδρίτης, *Οἱ ἀρχιεπίσκοποι Σαλαμίνας-Κωνσταντίας τῆς Κύπρου*, ὅπ. ἀν., σσ. 845-846.

²³ *SynEcclCon* 132.1-24.